

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

NGÔ VĂN NAM. *Giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông ở Việt Nam hiện nay*

Chuyên ngành: Luật Hiến pháp và Luật Hành chính

Mã số: 9.38.01.07

Giáo dục nhân quyền đã và đang là vấn đề được cộng đồng quốc tế quan tâm đặc biệt. Ở Việt Nam, vấn đề giáo dục quyền con người cũng được coi là một nội dung trong chương trình giáo dục phổ thông. Tuy nhiên, việc giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông mới chỉ là bước khởi đầu, còn hạn chế cả về cách thức tổ chức và nội dung, hình thức, phương pháp. Luận án là công trình nghiên cứu có tính hệ thống về hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông ở Việt Nam hiện nay.

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo và chương 1 *tổng quan tình hình nghiên cứu đề tài và cơ sở lý thuyết của việc nghiên cứu đề tài*, nội dung chính của Luận án tập trung trong 3 chương (từ chương 2-4).

Chương 2. *Những vấn đề lý luận về giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông*

Giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông được nhìn nhận là tổng thể các biện pháp, cách thức để truyền đạt nội dung kiến thức quyền con người do giáo viên phổ thông và các chủ thể khác thực hiện nhằm hình thành kiến thức, thái độ, hành vi xử sự dựa trên nền tảng quyền con người cho học sinh phổ thông. Muốn đạt được hiệu quả giáo dục cao, hoạt động giáo dục quyền con người phải phù hợp với đặc điểm phát triển tâm, sinh lý học sinh, tâm lý học lứa tuổi.

Giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông có vai trò, ý nghĩa quan trọng đối với quá trình hình thành và hoàn thiện nhân cách học sinh; là điều kiện bảo đảm cho việc hiện thực hóa quyền con người, góp phần xây dựng nhà trường thân thiện, học sinh tích cực và phòng ngừa bạo lực học đường, đồng thời cũng góp phần hình thành ý thức tôn trọng, bảo vệ, thúc đẩy và đấu tranh cho quyền con người cũng như xây dựng văn hóa quyền con người. Kết quả giáo dục quyền con người giúp hình thành ở học sinh trách nhiệm con người (khía cạnh đạo đức) và trách nhiệm công dân (khía cạnh pháp luật), từ đó, học sinh có thể hành động, xử sự dựa trên các tiêu chuẩn, nguyên tắc đạo đức và pháp luật về quyền con người.

Các thành tố của giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông bao gồm: mục tiêu, nội dung, nguyên tắc, hình thức, phương pháp, chủ thể giáo dục quyền con người cho học sinh. Hiệu quả giáo dục quyền con người cho học sinh phụ thuộc vào mức độ tương tác giữa các thành tố này. Luận án xác định những nhân tố có khả năng ảnh hưởng đến hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông cũng như xác định, điều chỉnh các thành tố của giáo dục quyền con người phù hợp với mục tiêu giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông.

Chương 3. *Thực trạng giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông ở Việt Nam*

Giáo dục phổ thông bao gồm các bậc tiểu học, trung học cơ sở, trung học phổ thông. Giáo dục quyền con người là một nội dung trong chương trình giáo dục phổ thông, được thiết kế lồng ghép trong môn

Đạo đức và Giáo dục công dân. Theo Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể được Bộ Giáo dục và Đào tạo công bố năm 2018, giáo dục phổ thông ở Việt Nam được chia thành hai giai đoạn: *giáo dục cơ bản* (lớp 1-9) và *giáo dục định hướng nghề nghiệp* (lớp 10-12).

Luận án đã thực hiện khảo sát các nhà quản lý, giáo viên trực tiếp giảng dạy và học sinh phổ thông ở một số trường phổ thông trong nước về giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông. Kết quả khảo sát cho thấy, hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông đã được các cơ sở giáo dục phổ thông và các chủ thể khác có liên quan thực hiện và đã đạt được nhiều kết quả đáng ghi nhận, song vẫn còn một số tồn tại, hạn chế.

- *Mức độ đáp ứng mục tiêu giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông với nội dung môn học Đạo đức, Giáo dục công dân:* Kết quả khảo sát cho thấy, nội dung chương trình chủ yếu tập trung vào rèn luyện nhân cách cho học sinh, các nội dung giáo dục quyền con người được đề cập chưa sâu và thiếu tính hệ thống. Hầu hết học sinh không hiểu được giữa môn Đạo đức và Giáo dục công dân có mối quan hệ với pháp luật quyền con người. Thực trạng này là do mục tiêu giáo dục quyền con người cho học sinh thông qua hai môn Đạo đức và Giáo dục công dân được thể hiện gián tiếp qua mục tiêu nhận thức của các môn học này.

- *Khả năng nắm bắt, nhận thức quyền con người của học sinh phổ thông:* Kết quả khảo sát ở thành phố Hà Nội, tỉnh Thừa Thiên Huế, thành phố Hồ Chí Minh,... cho thấy, hầu hết học sinh không trả lời chính xác khái niệm quyền con người và pháp luật quyền con người, chỉ có số ít nêu được một số quyền con người chủ yếu và chưa tìm được mối liên hệ giữa nội dung quyền

con người với nội dung các môn học ở các cấp học phổ thông.

- *Việc hình thành kỹ năng và sử dụng kỹ năng vận dụng kiến thức, pháp luật quyền con người của học sinh phổ thông:* Theo kết quả khảo sát, khả năng nhận thức, nắm bắt kiến thức quyền con người của học sinh còn nhiều hạn chế. Thực trạng là do việc giảng dạy môn Đạo đức, Giáo dục công dân thiên về truyền đạt kiến thức, nhiều nội dung mang tính hàn lâm, không phù hợp với khả năng nhận thức của học sinh. Việc vận dụng kiến thức quyền con người trong môi trường giáo dục nhà trường cũng như ở gia đình không thuận lợi do quan hệ thầy-trò, cha mẹ-con cái vẫn còn chịu ảnh hưởng mạnh mẽ của tư tưởng giáo dục truyền thống. Học sinh hay con cái thường không có cơ hội “bày tỏ” kiến thức về quyền con người để được tôn trọng. Vì vậy, các kỹ năng và sử dụng kỹ năng quyền con người và pháp luật quyền con người vào trong môi trường này vẫn chỉ ở “bên trong” trường học, do đó, khi gặp phải những tình huống xâm phạm quyền con người, học sinh không có khả năng tự bảo vệ, không có khả năng lên tiếng để bảo vệ quyền con người cho mình và cho người khác.

- *Sự quan tâm của cán bộ quản lý, cán bộ giảng dạy đối với nội dung, phương pháp giáo dục quyền con người ở trường phổ thông:* Kết quả khảo sát cho thấy, hầu hết các trường phổ thông thời gian qua đều đã triển khai thực hiện giáo dục quyền con người tuy còn nhiều khó khăn, bất cập. Phần lớn các trường đều có lồng ghép nội dung phổ biến quy chế trường học; nhiệm vụ, quyền hạn của học sinh trong nhà trường để học sinh có thể hiểu và tuân thủ trong quá trình học tập. Bên cạnh đó, ban giám hiệu các nhà trường cũng thường xuyên quán triệt việc tuyên truyền, phổ biến kiến

thức pháp luật, nội quy, quy chế học sinh để giáo viên nâng cao nhận thức và có thể vận dụng giải quyết những tình huống phát sinh trong quá trình lên lớp và thực hiện nhiệm vụ của giáo viên chủ nhiệm lớp. Đối với giáo viên bộ môn Đạo đức và Giáo dục công dân, 100% đều nhận thức được vị trí, vai trò của hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh, coi giáo dục quyền con người là một trong những phương thức rèn luyện, giáo dục nhân cách cho học sinh. Tuy nhiên, sự quan tâm của cán bộ quản lý, cán bộ giảng dạy đối với nội dung, phương pháp giáo dục quyền con người các trường phổ thông vẫn còn một số tồn tại, hạn chế.

- *Mức độ tham gia của các tổ chức, đoàn thể đại diện cho học sinh vào hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông*: Kết quả phỏng vấn lãnh đạo một số trường trung học phổ thông cho thấy, 98% lãnh đạo nhà trường ủng hộ, khuyến khích, tạo điều kiện cho các tổ chức đoàn thể đại diện cho học sinh tổ chức các chương trình giáo dục quyền con người. Sự tham gia của các tổ chức, đoàn thể đại diện cho học sinh vào hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh chủ yếu được thực hiện thông qua các chương trình hoạt động ngoại khóa hoặc tham vấn cho các chương trình giáo dục quyền con người cho học sinh.

Từ thực trạng nêu trên, Luận án chỉ rõ hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông đã được thực hiện trong các nhà trường phổ thông dựa trên cơ sở chính trị - pháp lý cho hoạt động này. Chủ thể thực hiện giáo dục quyền con người cho học sinh bao gồm nhà trường, gia đình và các tổ chức, đoàn thể trong trường. Vì nội dung giáo dục quyền con người cho học sinh được thiết kế lồng ghép trong chương trình giáo dục phổ thông nên đôi khi hoạt động giáo dục quyền con người cho học

sinh chưa được quan tâm thích đáng. Nội dung giáo dục quyền con người chưa có sự thống nhất. Phương pháp giáo dục quyền con người mới chỉ tập trung vào truyền đạt kiến thức quyền con người mà chưa chú ý rèn luyện kỹ năng quyền con người cần thiết cho học sinh. Mỗi quan hệ, sự tương tác giữa nhà trường, gia đình trong giáo dục quyền con người cho học sinh chưa phát huy tối đa vai trò của nó trong việc bổ khuyết và nâng cao hiệu quả giáo dục quyền con người cho học sinh.

Chương 4. Nhu cầu, quan điểm và giải pháp đổi mới và nâng cao hiệu quả giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông ở Việt Nam hiện nay

Trong bối cảnh đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, trong đó chú trọng đến đào tạo nhân cách, đạo đức, phẩm chất con người và coi trọng giáo dục kỹ năng thì hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông cũng cần được đổi mới để nâng cao hiệu quả. Các giải pháp được đề cập trong Luận án dựa trên đặc thù của giáo dục phổ thông cũng như các yếu tố truyền thống, văn hóa, đạo đức dân tộc trong mối quan hệ với các chuẩn mực quyền con người quốc tế. Luận án tập trung vào ba nhóm giải pháp gồm: nhóm giải pháp chung, nhóm giải pháp đổi mới, nâng cao hiệu quả giáo dục quyền con người cho học sinh phổ thông và các nhóm giải pháp hỗ trợ. Nhìn chung, các nhóm giải pháp này phù hợp với tiến trình đổi mới nền giáo dục quốc gia cũng như việc triển khai đổi mới chương trình giáo dục phổ thông ở nước ta hiện nay.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Học viện, họp tại Học viện Khoa học xã hội, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam năm 2018.

TV.
giới thiệu